

На основу члана 49. став 2, члана 50. и члана 239. Закона о ваздушном саобраћају („Службени гласник РС”, бр. 73/10, 57/11, 93/12, 45/15 и 66/15 - др. закон),

Директор Директората цивилног ваздухопловства Републике Србије, уз сагласност министра одбране, доноси

ПРАВИЛНИК

о пружању услуга информисања ваздухоплова у лету и употреби израза на српском језику

Предмет Правилника

Члан 1.

Овим правилником се прописује начин на који се пружају услуге информисања ваздухоплова у лету, као и изрази на српском језику који се користе при пружању услуга информисања ваздухоплова у лету.

Овим правилником се, уз прилагођавање праву Републике Србије, преузима Секција 9 Анекса Спроведбене уредбе Комисије (ЕУ) бр. 923/2012 од 26. септембра 2012. године.

Значење појединих израза

Члан 2.

Поједини изрази употребљени у овом правилнику имају следеће значење:

1) *аеродром (aerodrome)* је свако дефинисано подручје (укључујући све објекте, инсталације и опрему) на копну или на води или на фиксној, приобалној или плутајућој структури, које је у целини или делимично намењено за слетање, полетање и кретање ваздухоплова;

2) *аеродромска контрола летења (aerodrome control tower)* је јединица контроле летења успостављена за пружање услуге контроле летења за аеродромски саобраћај;

3) *аеродромска саобраћајна зона (aerodrome traffic zone, ATZ)* је ваздушни простор одређених димензија успостављен око аеродрома ради заштите аеродромског саобраћаја;

4) *AIRMET информација (AIRMET information)* је информација коју издаје биро за метеоролошко бдење, а која се односи на јављање или очекивано јављање одређених метеоролошких појава на рути, које могу да утичу на безбедност летења ваздухоплова на малим висинама;

5) *алтернативни аеродром (alternate aerodrome)* је аеродром према којем ваздухоплов може да настави лет ако даљи лет према аеродрому одредишта није могућ или се не препоручује;

6) *ATIS (automatic terminal information service)* је скраћеница која се употребљава да означи аутоматско емитовање терминалних информација;

7) *ваздухоплов (aircraft)* је свака направа која се одржава у атмосфери услед реакције ваздуха, осим реакције ваздуха који се одбија од површине земље;

8) *ваздушни саобраћај (air traffic)* чине сви ваздухоплови који лете или се крећу по маневарским површинама аеродрома;

9) *видљивост (visibility)* у ваздухопловству подразумева веће од следећа два растојања:

(1) највеће растојање са ког се црни објекат погодних димензија, смештен близу земље, може видети и препознати када се посматра наспрам светле позадине;

(2) највеће растојање са ког се у околини могу видети и идентификовати светла јачине 1.000 *cd* наспрам неосветљене позадине;

10) *видљивост полетно-слетне стазе (runway visual range, RVR)* је удаљеност до које пилот ваздухоплова који се налази на оси полетно-слетне стазе види ознаке на њеној површини, односно светла која означавају полетно-слетну стазу или њену осу;

11) *вођа ваздухоплова (pilot-in-command)* је пилот који, по правилу, управља ваздухопловом и одговара за лет у целини;

12) *VFR* је скраћеница која се употребљава да означи правила визуелног летења;

13) *VFR лет (VFR flight)* је лет изведен у складу са правилима визуелног летења;

14) *јединица за пружање услуга у ваздушном саобраћају - ATS јединица (air traffic services unit - ATS unit)* је општи назив који може да упућује на јединице које пружају услуге контроле летења, услуге информисања ваздухоплова у лету, услуге узбуђивања или саветодавне услуге;

15) *јединица контроле летења (air traffic control unit)* је општи термин који значи различито, центар обласне контроле летења, јединицу прилазне контроле летења или аеродромску контролу летења;

16) *облак од оперативног значаја (cloud of operational significance)* је облак чија је база испод 1.500 *m* (5.000 *ft*) или испод највише минималне секторске висине, зависно од тога која је вредност већа или кумулониimbus (*CB*) или кумулус конгестус (*TCU*) на било којој висини;

17) *област информисања ваздухоплова у лету (flight information region, FIR)* је ваздушни простор одређених димензија у којем се пружају услуге информисања ваздухоплова у лету и узбуђивања;

18) *оператер аеродрома* је свако правно или физичко лице које управља аеродромом и има сертификат, дозволу за коришћење или сагласност за коришћење аеродрома;

19) *оператер ваздухоплова* је свако правно или физичко лице које користи или намерава да користи један или више ваздухоплова;

20) *план лета (flight plan)* је скуп података и информација о намераваном лету или делу лета ваздухоплова, који се достављају јединицама пружаоца услуга у ваздушном саобраћају;

21) *прогноза времена (forecast)* је извештај о очекиваним метеоролошким условима за одређено време или период и за одређену област или део ваздушног простора;

22) *површина за кретање ваздухоплова (movement area)* је део аеродрома који се користи за полетање, слетање и кретање ваздухоплова по земљи, а који се састоји од маневарске површине и платформе/платформи;

23) *полетно-слетна стаза (runway)* је дефинисана правоугаона површина на аеродрому на копну која је намењена за слетање и полетање ваздухоплова;

24) *прелазни ниво (transition level)* је најнижи употребљиви ниво лета изнад прелазне апсолутне висине;

25) *SIGMET информација (SIGMET information)* је информација коју издаје биро за метеоролошко бдење, а која се односи на јављање или очекивано јављање одређених временских појава на рути које могу да утичу на безбедност летења ваздухоплова;

26) *слободни балон без посаде (unmanned free balloon)* је ваздухоплов лакши од ваздуха, без посаде и других лица и без сопственог погона, у слободном лету;

27) *услуге информисања ваздухоплова у лету (flight information service, FIS)* су услуге које се пружају ради давања савета и информација корисних за безбедно и ефикасно одвијање летова;

28) *услуга прилазне контроле летења (approach control service)* је услуга контроле летења за контролисане летове у доласку и одласку;

29) *услуге у ваздушном саобраћају (air traffic service, ATS)* је општи назив који може да упућује на услуге информисања ваздухоплова у лету, услуге узбуњивања, саветодавне услуге у ваздушном саобраћају или услуге контроле летења (обласна, прилазна или аеродромска контрола летења);

30) *услуге узбуњивања (alerting service)* су услуге које се пружају у сврху обавештавања надлежних организација о ваздухоплову у стању нужде, ради покретања акције трагања и спасавања и пружања помоћи тим организацијама, ако је то потребно;

31) *услуге контроле летења (air traffic control service)* су услуге које се пружају ради:

(1) спречавања судара:

- између ваздухоплова; и

- на маневарским површинама између ваздухоплова и препрека; и

(2) обезбеђивања експедитивности и уредности протока ваздушног саобраћаја;

32) *QNH* је кодна ознака за вредност атмосферског притиска сведеног на средњи ниво мора по стандардној атмосфери.

Информисање ваздухоплова у лету

Члан 3.

Информисање ваздухоплова у лету је давање савета и обавештења потребних за безбедно одвијање лета који се нарочито односе на стање аеродрома, метеоролошке услове, стање радионавигационих средстава и остале информације које су битне за одвијање лета.

Услуге информисања ваздухоплова у лету пружа пружалац услуга који испуњава услове прописане законом којим се уређује ваздушни саобраћај и услове прописане прописом којим се уређује начин издавања и важења сертификата за пружање услуга у ваздушној пловидби.

Услуге информисања ваздухоплова у лету се пружају у оквиру области информисања ваздухоплова у лету.

Примена

Члан 4.

Услуге информисања ваздухоплова у лету пружају одговарајуће јединице за пружање услуга у ваздушном саобраћају (у даљем тексту: *ATS* јединице) свим ваздухопловима на које те информације могу да утичу, а:

1) којима су обезбеђене услуге контроле летења; или

2) који су на неки други начин познати *ATS* јединицама.

Пружање услуга информисања ваздухоплова у лету не ослобађа вођу ваздухоплова било какве одговорности и вођа ваздухоплова доноси коначну одлуку о прихватању предлога за промену плана лета.

Ако *ATS* јединице пружају услуге информисања ваздухоплова у лету и услуге контроле летења, пружање услуга контроле летења има предност у односу на пружање услуга информисања ваздухоплова у лету кад год то пружање услуга контроле летења захтева.

Јединице контроле летења не пружају услуге информисања ваздухоплова у лету у активним аеродромским саобраћајним зонама (ATZ).

Обим услуга информисања ваздухоплова у лету

Члан 5.

Услуге информисања ваздухоплова у лету укључују следеће значајне информације:

- 1) *SIGMET* и *AIRMET* информације;
- 2) информације о прееруптивној активности вулкана, ерупцији вулкана и облаку вулканског пепела;
- 3) информације о испуштању у атмосферу радиоактивних и токсичних материја;
- 4) информације везане за промену доступности радионавигационих средстава;
- 5) информације о промени услова на аеродромима, њиховим средствима и објектима, укључујући информације о стању аеродромских површина за кретање ваздухоплова када су под снегом, ледом или значајнијом количином воде;
- 6) информације о слободним балонима без посаде;
- 7) све друге информације које могу да утичу на безбедност.

Поред информација из става 1. овог члана, услуге информисања ваздухоплова у лету обухватају и следеће:

- 1) извештаје о тренутним или прогнозираним временским условима на аеродрому полетања, аеродрому слетања и алтернативним аеродромима;
- 2) информације о постојању опасности од судара које се пружају ваздухопловима који лете у ваздушном простору класе *C*, *D*, *E*, *F* и *G*;
- 3) за летове изнад водених површина, у мери у којој је то изводљиво и ако то затражи пилот ваздухоплова, све расположиве информације у вези пловних објеката који се налазе на површини у тој области (нпр. позивни знак, позиција, стварна путања, брзина и сл).

За *VFR* летове, пружање услуга информисања ваздухоплова у лету, поред информација из става 1. овог члана, обухвата и пружање расположивих информација о саобраћају и временским условима дуж руте који могу да онемогуће летење по *VFR* правилима.

Пренос података приликом пружања услуга информисања ваздухоплова у лету

Члан 6.

Метеоролошки подаци и оперативни подаци у вези са радионавигационим средствима и аеродромима који су обухваћени пружањем услуга информисања ваздухоплова у лету преносе се по садржају и редоследу који је прописан међународним стандардима у зависности од фазе лета и могу се емитовати путем радио-везе и *ATIS*.

ATIS

Члан 7.

ATIS представља аутоматску дистрибуцију података о актуелним информацијама за ваздухоплове у доласку и одласку, која се врши у току 24 сата или одређеног временског интервала у току дана.

ATIS може да буде говорни *ATIS* и *D-ATIS*.

Говорни *ATIS* је дистрибуција *ATIS* информација путем континуиране и понављајуће говорне емисије и пружа се на аеродромима на којима постоји потреба да се смањи оптерећење у комуникацији на *ATS VHF* ваздух-земља комуникационим каналима.

D-ATIS је дистрибуција *ATIS* информација путем *data link*.

Ако *D-ATIS* допуњава постојећи говорни *ATIS*, информација *D-ATIS* мора да буде идентична говорном *ATIS* по садржају и формату.

Употреба *ATIS* порука

Члан 8.

Надлежна *ATS* јединица преноси расположиве информације из *ATIS* поруке на захтев посаде ваздухоплова.

У случају емитовања говорне *ATIS* и/или *D-ATIS* поруке, након успостављања комуникације са надлежном *ATS* јединицом која пружа услугу прилазне контроле летења или аеродромске контроле летења, посада ваздухоплова потврђује пријем *ATIS* поруке.

Приликом одговарања ваздухоплову који је потврдио пријем *ATIS* поруке, надлежна *ATS* јединица пружа ваздухоплову податак о тренутној вредности *QNH* притиска.

Информације садржане у важећој *ATIS* поруци, чији је пријем потврдио ваздухоплов на који се односи, не морају да буду укључене у поруци ваздухоплову, изузев податка о тренутној вредности *QNH* притиска.

Ако ваздухоплов потврди пријем *ATIS* поруке која више није важећа, сваки део информације који захтева ажурирање преноси се ваздухоплову без одлагања.

***ATIS* за ваздухоплове у доласку и одласку**

Члан 9.

ATIS поруке за ваздухоплове у доласку и одласку садрже следеће информације по наведеном редоследу:

- 1) назив аеродрома;
- 2) индикатор доласка и/или одласка;
- 3) тип уговора, ако се комуникација одвија путем *D-ATIS* порука;
- 4) ознаку;
- 5) време осматрања, ако је потребно;
- 6) врсту прилаза који се очекује;
- 7) полетно-слетну стазу у употреби;
- 8) информације о стању полетно-слетне стазе и, по потреби, услове кочења;
- 9) време чекања, по потреби;
- 10) прелазни ниво, ако је примењиво;
- 11) друге неопходне оперативне информације;
- 12) смер и брзину приземног ветра, укључујући битне варијације и, ако су на располагању, сензоре за приземни ветар који се односе тачно на делове полетно-слетне стазе у употреби и ако ту информацију захтевају оператери ваздухоплова, ознаку полетно-слетне стазе и дела полетно-слетне стазе на који се информација односи;
- 13) видљивост и, ако је примењиво, *RVR*;
- 14) осмотрене метеоролошке појаве у садашњем времену;
- 15) облаке од оперативног значаја; вертикалну видљивост, ако је на располагању, у случају када је небо невидљиво;
- 16) температуру ваздуха;
- 17) температуру тачке росе;
- 18) *QNH*;
- 19) сваку расположиву информацију о значајним метеоролошким појавама у области прилажења и пењања, укључујући нагле промене смера и брзине ветра и сваку информацију о претходној промени времена од оперативног значаја;

20) тренд прогнозе, ако су доступне;

21) посебне *ATIS* инструкције.

Уместо елемената из става 1. тач. 13)-15) овог члана користи се појам „*CAVOK*” ако у тренутку осматрања истовремено постоје следећи услови:

1) видљивост је 10 *km* или већа, а није испуњен критеријум за извештавање о вредности минималне видљивости;

2) нема облака од оперативног значаја;

3) нема метеоролошких појава значајних за ваздухопловство.

***ATIS* за ваздухоплове у доласку**

Члан 10.

ATIS поруке за ваздухоплове у доласку садрже следеће информације по наведеном редоследу:

1) назив аеродрома;

2) индикатор доласка;

3) тип уговора, ако се комуникација одвија путем *D-ATIS* порука;

4) ознаку;

5) време осматрања, ако је потребно;

6) врсту прилаза који се очекује;

7) главну полетно-слетну стазу;

8) информације о стању полетно-слетне стазе и, по потреби, услове кочења;

9) време чекања, по потреби;

10) прелазни ниво, ако је примењиво;

11) друге оперативне информације од важности;

12) смер и брзину приземног ветра, укључујући битне варијације и, ако су на располагању, сензоре за приземни ветар који се односе тачно на делове полетно-слетне стазе у употреби и ако ту информацију захтевају оператери ваздухоплова, ознаку полетно-слетне стазе и дела полетно-слетне стазе на који се информација односи;

13) видљивост и, ако је примењиво, *RVR*;

14) осмотрене метеоролошке појаве у садашњем времену;

15) облаке од оперативног значаја; вертикалну видљивост, ако је на располагању, у случају када је небо невидљиво;

16) температуру ваздуха;

17) температуру тачке росе;

18) *QNH*;

19) сваку расположиву информацију о значајним метеоролошким појавама у области прилажења, укључујући нагле промене смера и брзине ветра и сваку информацију о претходној промени времена од оперативног значаја;

20) тренд прогнозе, ако су доступне;

21) посебне *ATIS* инструкције.

Уместо елемената из става 1. тач. 13)-15) овог члана користи се појам „*CAVOK*” ако у тренутку осматрања истовремено постоје следећи услови:

1) видљивост је 10 *km* или већа, а није испуњен критеријум за извештавање о вредности минималне видљивости;

2) нема облака од оперативног значаја;

3) нема метеоролошких појава значајних за ваздухопловство.

ATIS за ваздухоплове у одласку

Члан 11.

ATIS поруке за ваздухоплове у одласку садрже следеће информације по наведеном редоследу:

- 1) назив аеродрома;
- 2) индикатор одласка;
- 3) тип уговора, ако се комуникација одвија путем *D-ATIS* поруке;
- 4) ознаку;
- 5) време осматрања, ако је потребно;
- 6) полетно-слетну стазу која се користи за полетање;
- 7) информације о стању полетно-слетне стазе и, по потреби, услове кочења;
- 8) кашњење у одласку, ако је примењиво;
- 9) прелазни ниво, ако је примењиво;
- 10) друге оперативне информације од важности;
- 11) смер и брзину приземног ветра, укључујући битне варијације и, ако су на располагању, сензоре за приземни ветар који се односе тачно на делове полетно-слетне стазе у употреби и ако ту информацију захтевају оператери ваздухоплова, ознаку полетно-слетне стазе и дела полетно-слетне стазе на који се информација односи;
- 12) видљивост и, када је примењиво, *RVR*;
- 13) осмотрене метеоролошке појаве у садашњем времену;
- 14) облаке од оперативног значаја; вертикалну видљивост, ако је на располагању, у случају када је небо невидљиво;
- 15) температуру ваздуха;
- 16) температуру тачке росе;
- 17) *QNH*;
- 18) сваку расположиву информацију о значајним метеоролошким појавама у области пењања, укључујући нагле промене смера и брзине ветра;
- 19) тренд прогнозе, ако су доступне;
- 20) посебне *ATIS* инструкције.

Уместо елемената из става 1. тач. 12)-14) овог члана користи се појам „*CAVOK*” ако у тренутку осматрања истовремено постоје следећи услови:

- 1) видљивост је 10 *km* или већа, а није испуњен критеријум за извештавање о вредности минималне видљивости;
- 2) нема облака од оперативног значаја;
- 3) нема метеоролошких појава значајних за ваздухопловство.

Употреба израза при пружању услуга информисања ваздухоплова у лету

Члан 12.

Приликом пружања услуга информисања ваздухоплова у лету користе се изрази стандардне фразеологије на енглеском језику.

Изрази стандардне фразеологије на енглеском језику се користе у складу са међународним стандардима и препорученом праксом из Анекса 10 (Књига 2) Конвенције о међународном цивилном ваздухопловству (Чикашка конвенција) и *ICAO* Документа *PANS-ATM* број 4444 (Поступци за пружање услуга у ваздушној пловидби - Управљање ваздушним саобраћајем), који су доступни на званичној интернет страници Међународне организације цивилног ваздухопловства (*ICAO*).

Изузетно од става 1. овог члана, услуге информисања ваздухоплова у лету могу да се пружају на српском језику, ако је тај језик разумљив странама које пружају услугу и странама којима се услуга пружа.

Основни изрази на српском језику који се употребљавају при пружању услуга информисања ваздухоплова у лету дати су у Прилогу који је одштампан уз овај правилник и чини његов саставни део.

Информисање ваздухоплова на аеродромима на којима није успостављена *ATS* јединица

Члан 13.

Оператер аеродрома на којем није успостављена *ATS* јединица је дужан да одреди лице за координацију са надлежном јединицом контроле летења, које је одговорно за активирање и деактивирање аеродромске саобраћајне зоне (*ATZ*).

Лице задужено за координацију са надлежном јединицом контроле летења се одређује и на аеродрому на коме је успостављена *ATS* јединица, ако се летачке активности обављају ван радног времена *ATS* јединице.

Лице задужено за координацију са надлежном јединицом контроле летења путем радио-везе преноси корисницима аеродромске саобраћајне зоне информације о свим активностима од оперативног значаја у аеродромској саобраћајној зони.

Ступање Правилника на снагу

Члан 14.

Овај правилник ступа на снагу осмог дана од дана објављивања у „Службеном гласнику Републике Србије”.

Број 7/1-01-0005/2016-0004

У Београду, 25. марта 2016. године

Директор

Мирјана Чизмаров

Основни изрази на српском језику који се употребљавају при пружању услуга информисања ваздухоплова у лету

Израз	Значење на енглеском језику	Значење
потврдите	<i>acknowledge</i>	Ставите ми до знања да сте примили и схватили ову поруку
да	<i>affirm</i>	Да
одобрено	<i>approved</i>	Имате одобрење за предложену акцију
прекид	<i>break</i>	Овим указујем на прекид између делова поруке (користи се када не постоји јасна разлика између текста и других делова поруке)
прекид прекид	<i>break break</i>	Овим указујем на прекид између порука које се преносе различитим ваздухопловима у веома оптерећеном окружењу
поништите	<i>cancel</i>	Поништавам претходну инструкцију или одобрење
проверите	<i>check</i>	Проверите (систем или процедуру) (не користи се ни у једном другом контексту; уобичајено се не очекује одговор)
дозвољено	<i>cleared</i>	Дозвољено вам је да наставите под следећим условима
потврдите	<i>confirm</i>	Захтевам потврду (одобрења, инструкције, акције, информације)
контактирајте	<i>contact</i>	Успоставите контакт са...
тачно	<i>correct</i>	Тачно или исправно
исправка	<i>correction</i>	Направљена је грешка у овом преносу (или поруци). Исправна верзија гласи...
занемарите	<i>disregard</i>	Занемарите претходну инструкцију
како ме чујете?	<i>how do you read?</i>	Колико је моје емитовање разумљиво?
понављам	<i>I say again</i>	Понављам да би било јасније или наглашавам
задржите	<i>maintain</i>	Наставите у складу са наведеним инструкцијама или у буквалном смислу нпр. задржи (настави) <i>VFR</i>
слушајте	<i>monitor</i>	Слушајте фреквенцију
не	<i>negative</i>	Не, није дозвољено, нетачно или немогуће
готово	<i>over</i>	Мој пренос је готов и од тебе очекујем одговор Напомена: уобичајено се не користи у <i>VHF</i>

		комуникацији.
крај	<i>out</i>	Крај поруке, не очекујем одговор Напомена: уобичајено се не користи у <i>VHF</i> комуникацији.
поновите пријем	<i>read back</i>	Поновите све или део ове поруке тачно као што сте примили
измена дозвољеног	<i>releared</i>	Направљена је измена у односу на претходно издато одобрење, ново одобрење превазилази претходно одобрење или један његов део
јавите	<i>report</i>	Доставите ми информацију о ...
захтевам	<i>request</i>	Волео бих да знам/добијем
разумем	<i>roger</i>	Примио сам целу претходну информацију Напомена: Ни у ком случају се не користи у одговору на питање којим се захтева понављање пријема или као директан одговор којим се врши потврда или негирање.
поновите	<i>say again</i>	Поновите све или следећи део ваше последње поруке
говорите спорије	<i>speak slower</i>	Смањите брзину говора Напомена: При нормалној брзини говора број речи у минути не прелази 100. Када се порука преноси до ваздухоплова и њен садржај се снима, брзина говора се смањује како би се омогућило њено записивање. Мања пауза која претходи или следи након бројева чини их лакшим за разумевање.
чекајте	<i>standby</i>	Чекај, јавићу ти се Напомена: Позивалац ће уобичајено успоставити нови контакт уколико је кашњење дуже. Фраза „чекај” не представља одобрење нити одбијање.
не могу	<i>unable</i>	Не могу да испуним захтев, инструкцију или одобрење Напомена: након фразе „не могу” уобичајено се наводи разлог.
поступићу	<i>wilco</i>	Разумем твоју поруку и поступићу по њој (скраћеница од „ <i>will comply</i> ”)
предаја два пута	<i>words twice</i>	Као захтев: Комуникација је отежана. Молим вас поновите сваку реч или групу речи два пута. Као информација: Пошто је комуникација отежана, сваку реч или групу речи у овој поруци поновите два пута.